

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні Вченої ради
НПУ імені М.П. Драгоманова

« 24 » листопада 2022 р.

Протокол № 5

Проректор з навчально-
методичної роботи
проф. Вернидуб Р.М.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА: ДИДАКТИКА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

другого (магістерського) рівня вищої освіти

(термін навчання 1,10)

освітньої програма: Початкова освіта

галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

спеціальності 013 Початкова освіта

Шифр за навчальним планом: ПП01

Київ 2022

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Шапошнікова Ірина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та методики початкового навчання педагогічного факультету Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова.

Рецензенти:

Тесленко Т.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкового навчання педагогічного факультету Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова.

Комар О.А. - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Обговорено та рекомендовано до видання на засіданні Науково-методичної ради НПУ імені М.П. Драгоманова « 22 » листопада 2022 року, протокол № 4

Голова НМР

Р.М.Вернидуб

1. Пояснювальна записка

Навчальна програма освітнього компоненту «Педагогіка: дидактика початкової школи» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього рівня «магістр», галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 013 «Початкова освіта».

Предметом вивчення освітнього компоненту є теорія навчання учнів молодшого шкільного віку в умовах НУШ.

Міждисциплінарні зв'язки: освітній компонент «Педагогіка: дидактика початкової школи» враховує підготовку студентів із навчальних курсів: «Філософія освіти», «Психолого-педагогічні технології», «Педагогічні інновації в Україні та за кордоном» та фундаментальною базою для вивчення усіх методик та технологій вивчення освітніх галузей у початковій школі, «Технології інклюзивного навчання у початковій школі», «Освітня політика та лідерство», «Організація наукових досліджень», «Педагогіки партнерства та супервізії», «Технології управління освітнім процесом у початковій школі», проходження виробничих практик та написання кваліфікаційної роботи.

Мета і завдання освітнього компоненту:

Мета курсу: ознайомити майбутнього вчителя початкової школи зі специфікою організації освітнього процесу в ЗЗСО в умовах НУШ та особливостей навчання молодших школярів.

Основними завданнями вивчення освітнього компоненту «Педагогіка: дидактика початкової школи» є:

- ознайомлення майбутнього вчителя початкової школи з особливостями планування, організації та здійснення процесу навчання у ЗЗСО;
- озброєння студентів знаннями та вміннями проектування, організації, здійснення та аналізу процесу навчання як цілісної системи.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

Інтегральна компетентність:

Здатність самостійно та комплексно розв'язувати задачі в сфері початкової освіти, у професійно-педагогічній та науково-пошуковій діяльності вчителя дослідницького та інноваційного характеру.

Загальні компетентності:

ЗК 4: Здатність здійснювати професійно-педагогічну та науково-дослідницьку діяльність з виявом ініціативності та підприємливості.

ЗК 6: Здатність до здійснення педагогічної діяльності з розумінням її значущості для розвитку суспільства та врахуванням важливості свого впливу на вирішення соціальних проблем.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК 1: Здатність усвідомлювати концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування системи освіти, усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі.

СК 5: Здатність організувати та управляти освітніми процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів, співпраці з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців, використовуючи інформаційно-комунікаційні технології та цифрові сервіси.

СК 7: Здатність створювати власний професійний імідж, самопрезентувати результати професійної діяльності, керувати власним життям і кар'єрою.

СК 10: Здатність обирати оптимальні педагогічні технології з української та зарубіжної практики для роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища з урахуванням принципів партнерства, дитиноцентризму та розвивального навчання.

Програмні результати:

ПР 1: Критично осмислювати та інтегрувати знання про концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування освіти (в тому числі початкової) в Україні у перебігу розв'язання складних задач у широких мультидисциплінарних контекстах.

ПР 4: Створювати особисту методичну систему навчання здобувачів початкової освіти предметів початкової школи, адаптувати її до різних умов освітнього процесу.

ПР 5: Організувати та управляти освітніми процесами у складних, непередбачуваних умовах, що потребують нових стратегічних підходів, налагоджувати співпрацю з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців, використовуючи інформаційно-комунікаційні технології та цифрові сервіси.

ПР 10: Складати програму саморозвитку та самовдосконалення, обирати ефективний інструментарій самопрезентації результатів власної професійної діяльності, створювати власний професійний імідж.

ПР 13: Працювати в умовах інклюзивного освітнього середовища з використанням оптимальних технологій з української та зарубіжної практики з

урахуванням принципів педагогіки партнерства, дитиноцентризму та розвивального навчання.

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1	ПР 1	ЗК 4; СК 1
2	ПР 4	ЗК 4; СК 5
3	ПР 5	ЗК 6; СК 5
4	ПР10	ЗК 6; СК 7
5	ПР13	ЗК 6; СК 10

II. Орієнтовний тематичний план

На вивчення освітнього компоненту відводиться 3 кредити ЄКТС 90 годин.

№ п/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (заочна форма навчання)				
		Аудит орні	Лекції	Практи чні	Лаборат орні	СРС
	Змістовий модуль 1.	4	2	2	-	26
1.	Дидактика початкової освіти як галузь педагогіки. Історія виникнення і розвитку дидактики.	-	-	-	-	8
2.	Зміст початкової освіти в НУШ	1	1	-	-	10
3.	Процес навчання в НУШ як цілісна система	3	1	2	-	8
	Змістовий модуль 2	6	4	2	-	54
4.	Методи, прийоми та засоби навчання молодших школярів	3	1	2	-	8
5.	Форми організації навчання учнів початкової школи	1	1	-	-	10
6.	Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів НУШ	1	1	-	-	8
7.	Закономірності і принципи навчання	-	-	-	-	8
8.	Проектування та аналіз уроку як цілісної системи в умовах НУШ	1	1	-	-	20
	Всього: 90	10	6	4	-	80

III. Зміст освітнього компоненту за модулями і темами:

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Дидактика початкової освіти як галузь педагогіки. Історія виникнення і розвитку дидактики.

Поняття дидактики, її функції, завдання. Предмет дидактики початкової освіти.

Основні категорії дидактики (навчання, освіта, викладання, учіння, знання, уміння, навички, закономірності, принципи, форми, методи, засоби навчання). Дидактика як система. Зв'язок теорії навчання з іншими науками.

Основні дидактичні концепції (Я. А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Й. Г. Песталоцці, Й. Ф. Гербарта, К. Д. Ушинського, Дж. Дьюї, Г. Г. Ващенко, П. Я. Гальперина, В. О. Сухомлинського).

Розвиток дидактики початкової освіти в Україні.

Методи дослідження в дидактиці.

Цілепокладання в дидактиці. Сутність понять мета та ціль. Мета і завдання: їх співвідношення. Ієрархія цілей у процесі навчання учнів початкової школи.

Тема 2. Зміст освіти в НУШ.

Поняття про зміст освіти.

Освітня система України.

Сучасні реформи змісту освіти НУШ. Фактори, що зумовлюють зміст освіти початкової школи та сучасні вимоги до його формування.

Основні документи, що відображають зміст освіти: державний стандарт початкової освіти, Концепція НУШ, навчальні програми, навчальні підручники, посібники. Їх призначення та структура.

Тема 3. Процес навчання в НУШ як цілісна система.

Поняття процесу навчання. Викладання, учіння та пізнання. Функції процесу навчання: освітня, розвивальна, виховна.

Процес навчання в НУШ як система. Структура процесу навчання (цільовий, стимулюючо-мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний, контрольно-регулюючий, оцінно-результативний компоненти).

Ланки процесу засвоєння знань: сприймання, осмислення, розуміння, узагальнення і систематизація, застосування на практиці.

Дидактична одиниця (клітинка) процесу навчання: поняття, структура.

Змістовий модуль 2.

Тема 4. Методи, прийоми та засоби навчання молодших школярів.

Поняття про методи навчання, їх ознаки. Функції методу навчання: навчальна, виховна, розвивальна, організаційна, пізнавальна, стимулюючо-мотиваційна.

Класифікації методів навчання. Методи навчання за джерелом передачі інформації (за зовнішньою формою): словесні, наочні, практичні. Методи за рівнем пізнавальної активності та самостійності учнів (за внутрішньою сутністю): пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий, дослідницький. Методи навчання за логікою розгортання змісту (за внутрішньою сутністю): індуктивний, дедуктивний, традиційний.

Модель загальних методів навчання. Вибір (критерії, послідовність) та конструювання методів навчання молодших школярів.

Поняття про прийом навчання.

Засоби навчання у освітньому процесі початкової школи, їх призначення, функції та види.

Тема 5. Форми організації навчання учнів початкової школи

Види навчання та їх характеристика: догматичне, пояснювально-ілюстративне, проблемне, програмоване, дистанційне, розвивальне, модульне.

Поняття про форми організації навчання, історія їх виникнення: індивідуальне, індивідуально-групове, класно-урочна система, Белл-ланкастерська система взаємного навчання, Мангеймська форма вибіркового навчання, Дальтон-план, план Трампа, бригадно-лабораторне навчання.

Урок як основна форма організації навчання у школі та цілісна дидактична система. Особливості уроку у початковій школі. Вимоги до сучасного уроку. Компоненти уроку. Відомі підходи до класифікації уроків. Типологія уроків за основною дидактичною метою та їх структура: урок засвоєння нових знань; урок формування вмінь і навичок; урок застосування знань, умінь і навичок; урок узагальнення і систематизації; урок перевірки, оцінки та корекції знань, умінь і навичок; комбінований урок. Нестандартні уроки.

Позаурочні форми організації навчання молодших школярів (факультативи, екскурсії, лекції, семінари, дискусії, змагання, брейн-ринги, брифінги, «круглі столи», конференції, позакласне читання, лабораторні заняття, консультації, практикуми, репетиторство, домашні заняття, екзамени, заліки, колоквиуми).

Форми організації навчальної діяльності учнів на уроці, їх види та характеристика.

Тема 6. Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів в умовах НУШ.

Поняття контролю навчальних досягнень молодших школярів, його завдання, функції (освітня, виховна, розвивальна, мотиваційно-стимулююча, управлінська) та види (попередній, поточний, тематичний, підсумковий, заключний). Основні принципи, що регулюють контроль навчальних досягнень учнів НУШ (гласність, об'єктивність, систематичність, диференційованість, індивідуалізація).

Оцінювання навчальних досягнень учнів. Загальні критерії оцінювання. Поняття компетентностей. Формувальне оцінювання як основа НУШ. Рівні навчальних досягнень учнів (початковий, середній, достатній, високий).

Методи педагогічного діагностування та оцінювання навчальних досягнень учнів.

Тема 7. Закономірності і принципи навчання.

Сутність законів і закономірностей у дидактиці. Внутрішні і зовнішні закономірності процесу навчання, їх характеристика.

Поняття про принципи навчання у дидактиці. Номенклатура принципів навчання та їх реалізація. Правила навчання.

Тема 8. Проектування та аналіз уроку як цілісної системи в умовах НУШ.

Сутність та структура процесу проектування уроку. Проектування уроку у дидактичній матриці. Загальний алгоритм та основні правила матрично-модульного проектування уроку. Аналіз уроку.

IV. Засоби діагностики успішності навчання

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання проводяться відповідно до навчально-методичної карти дисципліни, де зазначено види контролю.

Контроль та оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється у таких формах: індивідуальне і фронтальне опитування, поточне тестування, практичні завдання, творчі роботи, письмові наукові роботи, розв'язування педагогічних задач і завдань, підсумковий письмовий тест, оцінка за науково-прикладний проєкт (дидактичний проєкт уроку).

Кожен модуль включає бал оцінки поточної роботи студента на практичних заняттях, виконання самостійних завдань та виконання МКР. Рейтинговий бал за практичні заняття встановлюється, як накопичення балів з усіх позитивних і негативних оцінок, отриманих на усіх практичних заняттях даного модуля.

Виконання тестових завдань здійснюється за допомогою роздрукованих завдань або на платформі дистанційного навчання (Moodle).

Проєктні та творчі роботи, підготовлені за заданою тематикою, обговорюються та захищаються під час практичних занять.

Заходи з модульного контролю проводяться після вивчення навчального матеріалу даного модуля.

V. Форма підсумкового контролю успішності навчання:

Залік (1 семестр).

Поточна успішність – 100 балів.

VI. Інформаційні джерела для вивчення освітнього компоненту

Основні

1. Бондар В. І. Дидактика. Київ: Либідь, 2005. 264 с.
2. Бондар В.І. Теорія і технологія управління процесом навчання в школі. Київ. 2000.
3. Бондар В.І., Коханко О.Г. Проєктування уроку як оптимальної системи (Матрично-модульний підхід). Навчально-методичний посібник для

студентів спеціальності «Початкова освіта». Київ: ТОВ «Поліграфічний центр «Фоліант», 2008. 54 с.

4. Волкова Н.П. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Київ: Видавничий центр «Академія». 2010. 512с.

5. Державний стандарт початкової загальної освіти в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>

6. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-metodichni-rekomendaciyi-shodo-ocinyuvannya-rezultativ-navchannya-uchniv-1-4-klasiv>

7. Зайченко І.В. Педагогіка. К., «Освіта України». 2006. 528 с.

8. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

9. Закон України «Про загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14#Text>

10. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

11. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навч. посібник. 4 видання, доповнене. К. 2003. 615с.

12. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти. К.: В-во «Грамота». 2013. 485 с.

13. Фіцула М. М. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. К., Видавничий центр «Академія». 2001. 527 с.

Допоміжні:

1. Гуманізація процесу навчання в школі: Навч. посібник / За ред. С. П. Бондар. 2-ге вид., доповн. К.: Стилос, 2001. – 256 с.

2. Левченко Т. І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах. – Вінниця: видавництво “Нова книга”, 2002. 512 с.

3. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.метод. посіб. /Пометун О., Пироженко Л. – К.: ВСК, 2004. 192 с.

Інформаційні ресурси

4. <http://www.mon.gov.ua> – сайт Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України.

5. <http://pidruchniki.ws> – сайт підручників.

6. <http://hklub.npu.edu.ua> – бібліотека НПУ імені М.П.Драгоманова.

7. <http://irbis-nbuv.gov.ua> – електронні інформаційні ресурси Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського.

8. <http://www.dnpb.gov.ua> - Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського.

Рецензія
на навчальну програму освітнього компонента «Педагогіка: дидактика
початкової школи»

ОП «Початкова освіта» для студентів ОР «магістр»
(автор професор Шапошнікова І.М.)

Освітній компонент «Педагогіка: дидактика початкової школи» посідає вагоме місце у системі професійної підготовки майбутнього педагога початкової школи. Він покликаний озброїти майбутніх учителів теорією навчальної діяльності в умовах НУШ. Необхідність розробки програми даного курсу обумовлена розбудовою національної системи освіти, зміною пріоритетів у навчанні підростаючого покоління в умовах Нової української школи. Звернення до ідей гуманістичної педагогіки зобов'язує педагогів закладів вищої освіти переглянути всю систему підготовки майбутніх вчителів до виконання ряду професійних функцій і, зокрема, освітньої.

Навчальна програма з вищезазначеної дисципліни підготовлена викладачами кафедри педагогіки та методики початкового навчання педагогічного факультету НПУ імені М.П.Драгоманова і пройшла апробацію у навчальному процесі.

Програму розроблено у відповідності до основних вимог підготовки фахівців з урахуванням вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Обсяг навчального навантаження студентів описаний у кредитах ECTS - залікових кредитах, які зараховуються студентам при успішному засвоєнні ними відповідного модулю. Зокрема, розподіл навчального часу розраховано на 3 кредити. Змістові модулі забезпечують засвоєння студентами знань з процесу навчання як цілісної системи та оволодіння вміннями методично та технологічно правильно планувати та організовувати навчальну роботу з учнями початкової школи, визначати результати навчального процесу згідно Державного стандарту початкової освіти та Концепції НУШ.

Навчальна програма освітнього компонента «Педагогіка: дидактика початкової школи» повністю відповідає освітній програмі та навчальному плану для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 013 «Початкова освіта», що вступили на базі неспорідненої спеціальності в НПУ імені М.П.Драгоманова та вимогам до оформлення даного виду документів і може бути рекомендована до впровадження.

Рецензент

кандидат пед. наук,
доцент кафедри педагогіки та
методики початкового навчання
НПУ імені М.П.Драгоманова

Т.В. Тесленко

Рецензія
на навчальну програму обов'язкового
освітнього компонента «Педагогіка: дидактика початкової школи»
ОП «Початкова освіта» для студентів ОР «магістер»
(автор - професор Шапошнікова І.М.)

Необхідність оновлення змісту та структури програми даного освітнього компонента обумовлена реформуванням національної системи освіти та реалізацією положень Концепції НУШ. Освітній компонент покликаний вирішити проблему якісної підготовки вчителів початкових класів до професійної діяльності та взаємодії з учасниками освітнього процесу, здатного розв'язувати складні педагогічні завдання в НУШ.

Пропонована програма підготовлена викладачами кафедри педагогіки та методики початкового навчання Педагогічного факультету НПУ імені М.П. Драгоманова і пройшла апробацію у навчальному процесі.

Програму розроблено у відповідності до освітньо-професійної програми підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 013 «Початкова освіта», що вступили на базі неспорідненої спеціальності, та з урахуванням вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ЗВО. Її зміст розроблений на основі таких нормативних документів: Державного стандарту початкової освіти, Концепції Нової української школи, Професійного стандарту вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти. На вивчення обов'язкового освітнього компонента відводиться 3 кредити ЄКТС - 90 годин.

Програма структурована на модулі, до складу яких входять важливі системотвірні теми з теорії навчання молодших школярів. Обсяг навчального навантаження студентів описаний у кредитах ЄКТС - залікових кредитах, які зараховуються студентам при успішному засвоєнні ними відповідного модулю. Вдалим, на нашу думку, є чітке інформативне наповнення структурних елементів програми: вступ, освітні результати навчання з компетентнісною складовою (інтегральні, загальні, фахові), тематика і зміст модулів, види, форми і методи поточного і підсумкового контролів, загальний список нових інформаційних джерел. Програмні результати навчання та компетентності відповідають вимогам освітньо-професійної програми і є реальним для формування.

Програма обов'язкового освітнього компонента «Педагогіка: дидактика початкової школи» повністю відповідає вимогам до оформлення даного виду документів і може бути рекомендована до затвердження і використання.

Рецензент

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри фахових методик
та інноваційних технологій у
початковій школі Уманського
державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

ОСОБИСТИЙ ПІДПИС	ЗАСВІДЧУЮ
<i>Комар О.А.</i>	УДПУ
Завідувач канцелярії	
<i>Кришинець І.І.</i>	
	200 р

Комар О. А.